
ІСТОРІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

УДК 796.966 (477.86)

ББК 75.579 (4 Укр)

Роман Дмитрів

З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ПРИКАРПАТСЬКОГО ХОКЕЮ

У статті розкрито становлення хокею на Івано-Франківщині. Вивчення та аналіз літератури з історії фізичного виховання в Україні, а також матеріали періодичної преси засвідчують, що центром розвитку хокею на Прикарпатті були міста Івано-Франківськ (Станіслав), Коломия, а також в новітній історії – Калуш, клуби котрих добилися найбільшого успіху.

Ключові слова: хокей, Івано-Франківськ (Станіслав).

В статье раскрыто становление хоккея в Ивано-Франковской области. Изучение и анализ литературы по истории физического воспитания в Украине, а также материалы периодических изданий говорят о том, что центром развития хоккея на Прикарпатьи были города Ивано-Франковск (Станислав), Коломия, а также в наше время – и команда Калуша, клубы которых достигли наилучшего успеха.

Ключевые слова: хоккей, Ивано-Франковск (Станислав).

This article deals with the formation of ice hokey in Ivano-Frankivsk. Research and analysis of the literature of history of physical education in Ukraine and materials of periodicals evidence that the center of Carpathians' hokey was such cities as Ivano-Frankivsk (Stanislaw), Colomyia, and in recent history – Kalush, their clubs have achieved the greatest success.

Keywords: hockey, Ivano-Frankivsk (Stanislaw).

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Якщо про футбол, легку атлетику, гімнастику та інші види спорту на Прикарпатті є достатньо даних, то про хокей з шайбою (канадський хокей) або гаківку, як тоді говорили, відомостей збереглося небагато. Проте деякі архівні матеріали дають можливість хоча б частково заповнити цю інформаційну прогалину, особливо в час, коли спостерігається активізація розвитку хокею в Україні. Як відомо, сьогодні наукових робіт, присвячених історичним аспектам розвитку цієї популярної гри є зовсім небагато. Розвиток хокею на західноукраїнських землях та Івано-Франківщині вивчали О.Вацеба, М.Зубалій, В.Соломонко; В.Горошак та інші дослідники [1, 3, 5, 10].

Мета досліджень – охарактеризувати становлення та розвиток хокею на Прикарпатті.

Методи досліджень. Для реалізації поставленої мети здійснювалися вивчення та аналіз науково-методичної літератури, енциклопедичних видань, періодичних видань Івано-Франківської (Станіславської) області, протоколи матчів, описові методи математичної статистики.

Результати дослідження. Як вказують деякі дослідники [14, 15], достеменно відомо, що хокейні секції в Станіславові були при низці спортивних товариств і клубів десь із початку тридцятих років ХХ ст. Відомі в першу чергу своїми футбольними командами, хокейні дружини жили досить інтенсивним спортивним життям.

В.Горошак у ході досліджень встановив, що перший матч у Станіславові відбувся 26 січня 1930 року. На ковзанці озера міського парку змагалися команди “П-ї гімназії” і “Сокола” (2:0), а кількість глядачів була більшою ніж під час футбольних змагань. Поступово почали проводитись хокейні матчі між командами шкіл і профспілок міста [3].

Серед станіславівських команд можна виділити створену в 1932 році “Стшелец – Раз, два, тши”. Переважно клуб проводив товариські матчі, серед яких один особливий, проведений у Станіславі проти львівської “Лехії” (1:6), з якою “Стшелец – Раз, два, тши”

мав тісні зв'язки. Того ж 1933 року – представляв місто в міжнародних хокейних змаганнях у Коломиї, а в 1934 посів друге місце у Львівській окружній лізі Класу “Б”; у фінальній грі станіславівці, в серії до двох перемог, поступилися команді ходорівської цукровні (5:1, 0:3 і 0:3; автори закинутих шайб: Нітка-3, Семенів і Беньтковський) [3, 14, 15].

Проте популярнішим в той час хокей був у Коломиї, де в 1934 р. створено першу на Прикарпатті хокейну організацію – Покутський комітет хокею на льоду. Він організував змагання (відомі також під назвою першість Покуття), в яких брали участь чотири команди: “Дрор”, “П-а гімназія”, “Сокіл” та “49 піхотний полк”, в яких переможцем став останній. Наступного року змагалися також чотири команди “Довбуш” (переможець), “Довбуш-2”, “Сокіл”, “Сокіл-2”. Відомо, що в одному з наступних розіграшів (у тридцять роки ХХ ст.) в Коломиї діяло аж дев'ять команд, хоча ці дані слід перевірити. У 1935 р. найвідоміший коломийський клуб “49 піхотний полк” (пізніше виступав під назвою “Покуття”) здобув перемогу в Класі “Б” Львівської окружної ліги [7, 14].

Третім осередком, де була створена хокейна команда на Прикарпатті, є високогірне село Ріпне (нині Рожнятівського району) – в 1934 році [3].

Згодом, за участю представників Станіслава та Коломиї, почали проводитися міжміські товариські турніри, приурочені до низки святкових подій. Переважно вони відбувалися у Ворохті. Відомо, що в грудні 1933 р. змагалися наступні команди (результати матчів): “Стшелец – Раз, два, тши” Станіславів – “П-а гімназія” Коломия – 5:1, збірна Коломиї – збірна Станіслава – 9:1 [14].

Пам'ятною є дата 18 лютого 1934 року. У Ворохті відбувся матч за участю провідних клубів Польщі – львівських “Погоні” й “Лехії”, які на двох є шестиразовими призерами чемпіонату Польщі (в 1927-1935 рр.). Перемогу в матчі, за яким спостерігало близько тисячі глядачів, здобула остання (1:2) [3].

У 1937 р. було проведено перший офіційний чемпіонат краю (аналог чемпіонату Івано-Франківської області). Змагалися п'ять команд: станіславські “Стшелец – Раз, два, тши”, “Ревера” і “Гакоах”, “Покуття” Коломия і команда з Ріпного. Чемпіоном стали коломияни. Наступного року, але вже без Ріпного, перше місце дісталось станіславському “Стшелец – Раз, два, тши”. У 1939 р. змагалися вже три команди (відійшла “Ревера”), проте статистичні дані цього турніру, як і будь-які дані про 1940 рік – відсутні [3]. Відомо, що хокейні команди були обладнані необхідним спортивним інвентарем [15].

У лютому 1941 р. пройшли хокейні змагання серед спортивних товариств. Відомі результати таких матчів (Станіслав, ковзанка “Динамо”): “Динамо” – “Шкіряник” – 11:0, “Молнія” – “Спартак” – 6:4, збірна міста Коломиї – “Динамо” – 4:2; хто став переможцем наразі невідомо.

Однією з найбільших проблем команд Прикарпаття в ті часи була відсутність кваліфікованих тренерів, що водночас було й однією з причин невисоких успіхів місцевих команд на загально-крайовому рівні.

Щодо постатей, звичайно згадуємо Адама Ковальського (Adam Kowalski), який народився 19 грудня 1912 року в Станіславі. Талановитий спортсмен, який виступав за низку польських команд у різних видах спорту (футбол, баскетбол, гандбол, водне поло, плавання) найкраще проявив себе у хокеї (за амплуа – форвард). У складі команди “Краковія” провів більше двадцяти років, тричі ставши чемпіоном країни (в 1937, 1946, 1949 рр.). У складі збірної Польщі зіграв 53 матчі, відзначившись 22 голами. Перший свій матч у престижних змаганнях він зіграв у хокейному турнірі Зимових ОІ-1932 проти команди Німеччини (1:2), а дебютну шайбу закинув там же у ворота збірної США (1:4). Загалом – тричі учасник Зимових Олімпійських ігор (1932, 1936 і 1948; зіграв 16 ігор і закинув 6 шайб; кращий результат – IV-е місце в 1932 р.), чотири рази –

учасник чемпіонатів світу (1935, 1937–1939; кращий результат – VI-е місце в 1939 р.). Помер у Кракові (Польща) 9 грудня 1971 року [16, 17]. Хоча б наблизитися до подібного успіху більше нікому з прикарпатських хокеїстів і до сьогодні не вдалося.

Після II-ї світової війни в Станіславській області проводилися різні змагання (першість і кубкові турніри) з футболу, волейболу, баскетболу, ручного м'яча, легкої та важкої атлетики, шахів, стрілецьких змагань та інших видів спорту, проте хокей практично не культивувався.

Зі знайдених матеріалів вдалося встановити, що на початку п'ятдесятих років проходили тільки товариські матчі з хокею між збірними міст та командами добровільних спортивних товариств.

Чемпіонат Івано-Франківської (Станіславської) області. Як вказує Б.Вовкович хокей активно культивувався на початку та в середині п'ятдесятих років ХХ ст. в Коломиї та Станіславі, де був зосереджений переважно на стадіоні “Гірка”; на його території залишилася стара будівля, позаду якої і був хокейний майданчик. А одним із перших, хто подав уроки канадського хокею був москвич Іван Сорокін [2].

Щодо офіційних змагань у післявоєнний час, історичною є дата 26-27 січня 1952 року. На катку міського парку ім. Т.Г.Шевченка в Станіславі було проведено перший чемпіонат Станіславської області з хокею з шайбою. До числа призерів змагань, головним суддею яких був Віктор Ферузо, увійшли: I-е місце – “Іскра” Коломия (не програла жодної гри), II – “Іскра” Станіслав, III – “Спартак” Станіслав; змагалися також станіславські команди: “ДТСААФ”, “Локомотив”, Технікум фізичної культури (далі – ТФК). Наступного року, але 17-18 січня, там же відбулися фінальні ігри найсильніших команд на Кубок області. Переможцем став станіславський “Спартак”, який у фіналі за сумою двох матчів здолав збірну міста Коломиї (7:0 і 3:3). 10-13 січня 1954 р. першість області вперше пройшла в Коломиї на місцевому стадіоні ДСТ “Іскра”. Змагалися чотири команди, які посіли наступні місця: I – збірна міста Коломиї, II – ТФК, III – “Локомотив”, IV – “Спартак” (три клуби зі Станіслава).

Надалі чемпіонат Івано-Франківської області розігрувався більше 20 разів, за винятком тих років, коли його не було завершено або не почато взагалі, причиною чому були теплі зими (переважно в сімдесяті роки). Хоча слід зауважити, що були роки, коли зими були тривалі та холодні, а лід стояв більше двох місяців, що дозволяло за два, а то й три місяці провести окрім найпрестижніших й інші обласні змагання (так було зокрема в 1954, 1957, 1964 рр. ...).

Явним флагманом обласного хокею був Івано-Франківський (станіславський) “Спартак”, більшість основного складу якого складали футболісти “Спартака” з команди майстрів, що використовував хокейні змагання як підготовку до нового сезону. В шістдесяті роки вони виграли сім чемпіонатів (із 1961 по 1968 рр., крім 1963), іноді взагалі без супротиву, вигравши всі матчі чемпіонату з середньою результативністю більше десяти шайб за гру. Найбільші перемоги “Спартака”: 1960 р. – “Динамо” – 19:5 і – збірна Станіслава – 10:3 (товариська гра), 1961 р. – збірна Коломиї – 14:2, 1962 р. – “Динамо” – 24:0 і “Локомотив” – 12:1, 1968 р. – “Колгоспник” – 17:4 і т. д.

Свого часу сильним колективом був “Буревісник”, який вперше став чемпіоном у 1957 році; тоді команда була сформована з коломийських хокеїстів. Кращі ж досягнення команди припали на період з 1968 по 1972 рр. – п'ять разів поспіль серед призерів, в т. ч. тричі – на найвищій сходинці (за команду виступали переважно студенти Інституту нафти і газу). В ці роки їх основним конкурентом були хокеїсти “Авангарду” [2].

Зауважимо, що з 1962 р. по 1982 рр. (крім 1963 або 1964 р.), чемпіонат області проводився як міжвідомчі змагання в залік обласної Зимової Спартакиади, востаннє про

яку згадується саме 1982 року. Тоді переможцем хокейного турніру XX Спартакіади несподівано стала команда ДСТ “Колос”. Матчі чемпіонату проходили переважно на ковзанках “Спартак”, рідше “Локомотив” і “Кристал”, а також іноді в Коломиї (1954, 1961 рр.), де починаючи з середини 60-х хокей почав занепадати.

Загалом вдалося встановити, що учасниками чемпіонатів області були 12 команд, із яких шість здобували чемпіонство: 11 разів – “Спартак” (більше 20-ти участей), 4 – “Буревісник”, 3 – “Авангард”, по 1 – “Іскра” Коломия, збірна Коломиї, “Колос”, а також у 1981 р. юнаки “Локомотива” і “Спартака”; ще за двома розіграшами дані наразі відсутні (див. табл. 1 і табл. 2).

Першість міста Івано-Франківська (Станіслава). Ймовірно дебютна першість міста Станіслава відбулася 13-18 лютого 1954 року. Брала участь три команди, які розташувалися так: I-е місце – “Спартак”, II – ТФК (спортивного товариства “Медик”), III – “Локомотив”. Переважно саме ці команди вели боротьбу за призові місця в наступні роки.

У 1955 р. в першості Станіслава змагалися вже сім (а можливо і більше) команд. У вирішальній грі “Спартак” здолав “Іскру”, відстоявши титул кращої команди міста. Змагалися також ДТСААФ, по два клуби “Локомотива” і ТФК.

Кращим був “Спартак” і на початку шістдесятих, вигравши ще три турніри; цілком вірогідно, що титулів у команди значно більше, адже по інших чотирьох розіграшах, які проводилися в 1956, 1957, 1962 і 1964 рр. переможця та призерів встановити не вдалося.

Таблиця 1

Учасники Чемпіонатів Івано-Франківської (Станіславської) області після II-ї світової війни (всього не менше 24-х розіграшів)

М	Команди	У	1	2*	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
			1952	1953	1954	1955	1957	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966
			(6)	(?)	(4)	(4)	(3)	(?)	(4)	(5)	(6)	(4)	(5)	(4)
1	“Спартак”	22	3	1	4	1	**	**	1	1	2	1	1	1
2	“Локомотив”	19	**		3	3	**		**	3	3	3	2*	2
3	“Авангард”	15								2	1	2	3*	4
4	“Колос” (“Колгоспник”)	12								4-д			**	3
5	“Буревісник”	10					1							
6	“Динамо”	7						**		5	**	4	**	
7	збірна Коломиї	5		2	1	2			**		**			
8	ТФК	3	**		2	3								
9	“Спартак-2”	2							**		**			
10	“Іскра” Коломия	1	1											
11	“Іскра”	1	2											
12	ДТСААФ	1	**											

М	Команди	У	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
			1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1977	1979	1981	1982
			(6)	(5)	(?)	(5)	(4)	(4)	(6)	(?)	(5)	(5)	(4x4)	4
1	“Спартак”	22	1	1		4	2	4	1	**	**	2	1x4	
2	“Локомотив”	19	**	3		3	4	3	6		**	5	4x1	

Продовж. табл. 1

3	“Авангард”	15	**	4		2	1	2	2	**	**	1	2x2	
4	“Колос” (“Колгоспник”)	12	**	5		5			3	**	**	4	3x3	1
5	“Буревісник”	10	**	2	1	1	3	1	4		**	3		
6	“Динамо”	7	**						5					
7	збірна Коломиї	5												
8	ТФК	3												
9	“Спартак-2”	2												
10	“Іскра” Коломия	1												
11	“Іскра”	1												
12	ДТСААФ	1												

Примітки: в першому рядку вказано порядковий номер чемпіонату, другому – рік його проведення, третьому – кількість команд-учасників (У – всього участей).

1. * – дані потребують уточнення;

2. ** – команда була учасником чемпіонату (першості), проте яке підсумкове місце посіла наразі достовірно невідомо.

Таблиця 2

**Переможці найпрестижніших обласних змагань з хокею з шайбою
після II-ї світової війни (1952-1982 рр. з перервами)**

Рік	Чемпіонат області – 24 розіграші		Першість міста Івано-Франківська (Станіслава) – 11 розіграшів	
	К	Чемпіон	К	Чемпіон (Переможець)
1952	6	“Іскра” Коломия	-	не проводилась
1953	?	“Спартак” Ст. *	-	не проводилась
1954	4	Збірна Коломиї	3	“Спартак”
1955	4	“Спартак” Ст.	7	“Спартак”
1956		?	3	****
1957	3	“Буревісник” І-Ф.	5	****
1958		?		?
1959		?		?
1960	?	****	4	“Спартак”
1961	4	“Спартак” Ст.	5	“Спартак”
1962	5	“Спартак” Ст. **	?	****
1963	6	“Авангард” І-Ф.	5	“Спартак”
1964	4	“Спартак” І-Ф.	5	****
1965	5	“Спартак” І-Ф.	-	не проводилась
1966	4	“Спартак” І-Ф.	-	не проводилась
1967	6	“Спартак” І-Ф.	-	не проводилась
1968	5	“Спартак” І-Ф.	-	не проводилась
1969	?	“Буревісник” І-Ф.	-	не проводилась
1970	5	“Буревісник” І-Ф.	-	не проводилась
1971	4	“Авангард” І-Ф.	-	не проводилась
1972	4	“Буревісник” І-Ф.	-	не проводилась
1973	6	“Спартак” І-Ф.	-	не проводилась
1974	?	“Спартак” І-Ф.	6	Приладобудівний завод
1975	-	?		?
1976	-	?		?

Продовж. табл. 2

1977	?	****		?
1978	-	?		?
1979	5	“Авангард” І-Ф.		?
1980	-	?	5	Інститут Нафти і газу
1981	4	“Спартак” ***		?
	4	“Локомотив” ***		
1982	4	“Колос”		?

Примітки:

1. * – за іншими даними “Спартак” здобув Кубок Станіславської області.
2. ** – з 1962 року чемпіонат області (міжвідомчі змагання) проходив у залік обласної Зимової Спартакіади (1982 р. – ХХ-ї за рахунком).
3. *** – у 1981 році чемпіонат області розігрувався серед юнацьких команд і в двох вікових групах (старшій – 1964/65 р.н. і молодшій – 1966/67 р.н.).
4. **** – турнір проводився, проте чи був завершений і хто став чемпіоном наразі невідомо.
5. За іншими роками дані відсутні.

В п'ятдесяті роки команди відзначалися високою результативністю (результати матчів): 1955 р. – “Іскра” – “Локомотив-2” – 18:1, 1957 р. – “Спартак” – “Спартак-2” – 15:1, 1960 р. – “Спартак” – “Локомотив-2” – 14:3 і т. д.

Загалом, із 1954 по 1964 рр. дані змагання були щорічними і на відміну від чемпіонату області команди переважно змагалися в два кола. Далі була 9-річна перерва, після чого є дані тільки двох розіграшів – 1974 і 1980 рр.

1974 р.: І-е місце – Приладобудівний завод, ІІ – Прикарпатський меблевий комбінат, ІІІ – “Спартак-2” (молодіжна збірна), далі розмістилися: “Спартак” (футбольна команда), Інститут нафти і газу, Дослідно-експериментальний завод. Лауреати турніру: кращий снайпер – Юрій Шайкін (15 шайб), наймолодший і найперспективніший гравець – Ярослав Думанський.

1980 р.: І-е місце – Інститут нафти і газу, ІІ – “Кристал”, ІІІ – Приладобудівний завод, який випередив команди Технікуму фізичної культури і Шкірфірми.

З урахуванням усіх подібних турнірів чемпіонами міста Івано-Франківська / Станіслава (за 11 розіграшів) були: 5 разів – “Спартак”, по 1 – “Приладобудівний завод”, Інститут нафти і газу, по чотирьох розіграшах дані відсутні (див. табл. 2). Загалом за всю історію учасниками першостей міста було більше двадцяти команд, окрім вище згаданих також: команда медичного інституту, “Спартак-2”, клуби добровільних спортивних товариств і відомств “Авангард”, “Динамо”, “Колгоспник” (нині – “Колос”) та ін.

Проводилися на Прикарпатті ще ряд турнірів, які подано в такій хронологічній послідовності:

1954 р. – у Станіславі пройшов Кубок облпрофради. Фінал: Технікум фізичної культури – збірна команда товариства “Іскра” – 5:1.

1957 р. – першість облради ДСТ “Буревісник” (чемпіон – команда Коломиї) і першість облради ДСТ “Спартак” (чемпіон – ?).

1958 р. – першість облради ДСТ “Спартак”. Призери: І-е місце – колектив таксомоторного парку Станіслав, ІІ – збірна міста Коломиї, ІІІ – ТФК.

У шістдесяті роки доволі часто проводилися товариські хокейні матчі в рамках Зимових спортивних свят. У них переважно зустрічалися чемпіон області або міста зі збіркою, складеною з гравців інших команд-учасників змагань.

1973 р. – на майданчику калуського стадіону “Хімік” пройшла першість облради ДСТ “Авангард” з хокею. Змагалися шість команд галузевих обкомів профспілок. Фі-

нал: колектив Приладобудівного заводу (тренер М.Думанський) – колектив робітників лісової і деревообробної промисловості (тренер Б.Лесів) – 3:1; матч за третє місце: команда робітників нафтової і хімічної промисловості – команда робітників будівництва і промбудматеріалів – 5:2; 5–6 місця розділили колективи робітників електростанцій і електротехнічної промисловості та легкої і текстильної промисловості. Було визначено і кращих гравців турніру: воротар – В.Поляков, захисник – В.Афонькін, нападник – А.Литвиненко.

Наприкінці 70-х років хокей став значно популярнішим у районних центрах і селах, зокрема почав культивуватися в Снятинському, Тлумацькому, Івано-Франківському та інших районах. Деінде, зокрема в Ямниці, Радчі (нині Тисменицького району) проводилися першості села.

У 1978–1982 рр. відбувалася хокейна першість облради ДСТ “Колос”:

✓ 1978 р. – змагання пройшли в Калуші. Фінал: Снятинський р-н – Івано-Франківський р-н – 10:6; брали участь також збірні команди наступних районів: Калуського, Рожнятівського, Галицького, ? (дані відсутні).

✓ 1979 р. – змагання пройшли в Івано-Франківську на ковзанці стадіону “Локомотив”. За місцями: I – Івано-Франківський р-н, II – Тлумацький р-н, III – Галицький р-н, IV – Снятинський р-н, V – Коломийський р-н, VI – Богородчанський р-н (турнір пройшов за коловою системою).

✓ 1980 р. – змагання пройшли в Тлумачі і втретє поспіль за участю шести команд. Фінал: Тлумацький р-н – Івано-Франківський р-н – 2:1, гра за третє місце: Галицький р-н – Коломийський р-н – 4:3.

✓ 1981 р. – точні дані відсутні; до фіналу вийшли хокеїсти Тлумацького та Івано-Франківського районів. Відомо, що цього року також були проведені Зимові Сільські ігри (під егідою ФСТ “Колос”), у рамках яких і хокейний турнір.

✓ 1982 р. – змагання за участю чотирьох команд пройшли в Тлумачі. За місцями: I – Тлумацький р-н, II – Снятинський р-н, III – Галицький р-н, IV – Коломийський р-н (турнір пройшов за коловою системою).

1982 р. в Бурштині за участю шести команд пройшла першість облради ДСТ “Авангард”. У фіналі команда ВО “Хлорвініл” Калуш (тренер В. П’янов), яка захищала честь галузевого обкому профспілки, перемогла колектив робітників електростанцій і електротехнічної промисловості – 10:2; третє місце – хокеїсти обкому профспілки працівників легкої і текстильної промисловості.

Надалі про хокейні змагання на Прикарпатті майже нічого невідомо, за винятком 1985 року, коли в Івано-Франківську фінішувала VIII міська Зимова Спартакіада серед колективів фізкультури підприємств, вузів, середніх навчальних закладів, присвячена 40-річчю Перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. У її програму входили лижні гонки, зимове багатоборство комплексу ГПО, ковзанярський спорт, а також хокей з шайбою. Найвищі сходинки в загальнокомандному заліку посіли “Автолившаш” і ТФК, проте чия команда стала переможцем саме хокейного турніру достовірно невідомо.

У 80–90 рр. ХХ ст. на Прикарпатті хокей втратив свою популярність, і це незважаючи на загальне підвищення рівня хокею в Українській РСР та вагомих здобутків українських команд: у сезоні 1984/85 київський “Сокіл” вперше увійшов до числа призерів чемпіонату СРСР, здобувши бронзові нагороди та ще два рази займаючи четверте місце, півфіналіст Кубка СРСР (1986/88), володар Кубка ВЦРПС (1987); харківське “Динамо” – тричі переможець Першої ліги і двічі учасник чемпіонату СРСР у Вищій лізі (1988/89 і 1989/90); київський ШВСМ – переможець Західної зони Другої ліги (1985/86) [12, с.10, 22–23].

Виступи Прикарпатських хокейних команд на Всеукраїнських змаганнях. Дебют припав на 1952 рік. Представник нашої області – збірна команда облради ДСТ “Іскра” вперше брала участь у змаганнях на першість УРСР із хокею з шайбою, що пройшла в Києві. Відомі результати двох матчів, у яких наші хокеїсти обіграли “Спартак” Львів (3:1) і “Динамо” Київ (2:0), загалом посівши п’яте місце, а переможцем четвертий рік поспіль стала команда з Харкова.

1953 р. Станіславський “Спартак” не потрапив до числа призерів, а сам турнір отримав нового чемпіона, яким стало київське “Динамо” [7].

Успішно в середині шістдесятих виступав “Спартак” у першості республіканської ради. Зокрема, в 1964 р. в Сумах, івано-франківці посіли третє місце, вигравши три матчі з чотирьох: проти Вінниці – 3:1, Львова – 5:1, Чернігова – 5:3, Харкова – 4:6. Цілком вірогідно, дане досягнення є першим в історії команд Прикарпаття на Республіканській арені.

У 1967 і 1968 рр. срібним призером першості УРСР Всеукраїнського ДСТ “Буревісник” був Івано-Франківський “Буревісник” під керівництвом граючого тренера Богдана Вовковича.

1970 р. у Києві за участю семи команд пройшли Фінальні ігри з хокею з шайбою в залік Зимової Спартакіади УРСР серед студентських команд. Посівши друге місце в групі (Дніпропетровськ – 1:0, Київ – 1:11), івано-франківці отримали право зіграти в матчі за третє місце, де поступилися Чернігову. У фінальному матчі хокеїсти Києва обіграли Вінницю і вшосте стали чемпіонами республіки.

Кубок УРСР 1973 р. серед команд-переможців обласних змагань:

1/8 фіналу. “Спартак” І-Ф. – “Фрезерувальник” Львів – 18:2 і 5:2 (у Львові);
1/4 фіналу. “Червоний екскаватор” Київ – “Спартак” І-Ф. – ? (дані відсутні).

Кубок УРСР 1974 р. серед команд-переможців обласних змагань:

1/8 фіналу. Чемпіон Львова – “Спартак” І-Ф. – 2:2 і ? (дані відсутні).

1/4 фіналу. Переможець “нашої” пари – чемпіон міста Києва – .

Ветерани прикарпатського хокею стверджують, що в одному з цих розіграшів “Спартаку” вдалося потрапити до квартету кращих, проте документально це підтвердити наразі не вдається.

У 1974 р. івано-франківський “Авангард” був учасником першості Центральної ради СТ “Авангард”. У змаганнях, які пройшли у Львові, прикарпатці посіли друге місце (дані потребують уточнення).

Загалом команди Івано-Франківщини брали участь у різних турнірах близько двадцяти разів, побувавши в усіх кутках України (від Львова до Харкова).

Найяскравішими постатями були наступні гравці: серед голкіперів – Володимир Гринишин (“Буревісник”) і Сергій Коноподкін (“Авангард”); захисників – Валентин Виноградов і Богдан Вовкович (обидва – “Буревісник”); нападників – Віктор Афонькін і Геннадій Окля (“Локомотив”), Геннадій Думанський і Євген Думанський (“Спартак”), Богдан Борисевич і Віктор Осипов (“Буревісник”), Юрій Шайкін (“Авангард”); дехто з них неодноразово входив до списку кращих бомбардирів і снайперів низки хокейних змагань, а також за рівнем майстерності міг би спробувати власні сили й у професійних командах УРСР.

Є на Прикарпатті й свої арбітри: Володимир Окля, В’ячеслав Якубовський (обидва – 1-а категорія) і Богдан Вовкович (Національна категорія).

Значне місце в Прикарпатському хокеї посідає Богдан Вовкович. Народився 10 травня 1939 року в Станіславі. Його досягнення: багаторазовий чемпіон і призер чемпіонатів Івано-Франківської області та інших регіональних змагань (у 1968–1970 рр. і

як граючий тренер); у складі “Буревісника” призер Всеукраїнських змагань. Найбільшим успіхом є запрошення до складу збірної республіки ДСТ “Буревісник”, в складі якої він став бронзовим призером хокейного турніру зимової Спартакіади УРСР серед збірних команд республіканських добровільних спортивних товариств, який відбувся 1968 р. в Дніпродзержинську. В 1965–1973 рр. старший тренер збірної Івано-Франківської області з хокею. З 1971 року суддя Республіканської категорії з хокею (і з футболу); в останні роки – арбітр Західноукраїнської аматорської хокейної ліги (далі – ЗУАХЛ) і чемпіонату Івано-Франківщини з хокею.

Як згадує Б.Вовкович [2] в ті часи хокей був зовсім іншим. Хокейні матчі, які відбувалися з великим інтересом, відбувалися на відкритих майданчиках (штучний залитий лід), на гравцях мінімум амуніції, жорстка боротьба і т.д.; окрім майстерності важливе значення тоді мала фізична підготовка, адже через специфіку майданчиків тоді доводилося більше бігати, ніж ковзати...

Дитячий хокей на Прикарпатті. З середини 60-х – до 80-х років традиційно відбувалися змагання, серед яких найпрестижніші – на приз міському ЛКСМУ “Золота шайба”. Проходили вони переважно в Івано-Франківську (на майданчиках стадіонів “Локомотив” і “Спартак”) і Калуші у двох вікових групах, в сімдесяті роки – в трьох вікових групах: молодшій – 10–12 років, середній – 13–14, старшій – 15–16. Провідними були команди з Івано-Франківська (“Олімпія”, “Прометей”, “Юність”) та Калуша; брали участь також Галич, Снятин, Коломия, згодом Косів, Рогатин, Болехів та інші. Цікавими були змагання серед школярів, які проходили в Івано-Франківську на початку 70-х рр. – “Юний спартаківець” (під егідою облради ДСТ “Спартак”) і на приз газети “Комсомольський прапор”.

Успішно прикарпатські школярі виступали у Всеукраїнських змаганнях на призи клубу “Золота шайба”. Якщо в 1972 і 1973 рр. калуська “Олімпія” (команда СШ № 2 м. Калуша) адаптувалася до подібних змагань, посідаючи (шосте і ? місце відповідно), то в 1974 р. в Дніпродзержинську, вперше зійшла на п’єдестал, здобувши бронзові нагороди (в матчі за третє місце обіграли команду з Чернігова – 7:0); тренером тієї команди був Степан Княжицький [4].

Найбільшого ж успіху серед прикарпатських дитячих команд досягла Івано-Франківська “Олімпія” в 1975 р. Республіканський фінальний турнір на призи клубу “Золота шайба” проходив у Дніпродзержинську за участю 10 команд, розбитих на дві групи по п’ять в кожній. У своїй групі “Олімпія” перемогла наступні команди: – “Десна” Чернігів (8:0), “Спартак” Черкаси (4:2), “Орлятко” Запоріжжя (3:2), “Олімпія” Полтава (рахунок матчу невідомо), а у фіналі – харківський “Алмаз” (5:3), ставши таким чином переможцем Української РСР, що дозволило представляти республіку на Всесоюзному турнірі на призи клубу “Золота шайба”. В змаганнях, які пройшли в кінці березня 1976 р. у Вільнюсі (тоді Литовська РСР), брали участь 12 команд, розбитих на дві групи по шість у кожній. Будучи наймолодшими серед усіх учасників, івано-франківці фінішували в групі на останньому місці, поділивши 11-12-те місце в загальному заліку з командою Амурської області. До числа призерів змагань увійшли: I-е місце – Новокузнецьк, II – Ленінград, III – Рязань (усі – РСФСР).

У XXI ст. хокей на Прикарпатті, й загалом на Україні переживає далеко не найкращі часи.

Прикарпатський хокей у новітній історії. Федерацію хокею з шайбою в Івано-Франківській області, яку створено 2011 р., очолює Руслан Гайда, заступник голови – Юрій Ходаковський, секретар – Богдан Вовкович. Діє на Прикарпатті також обласний осередок Федерації хокею України, який розташований у Калуші (голова Ярослав Дорош).

За останні 10 років, у Івано-Франківську з'явилася низка команд, які змагаються в різноманітних регіональних турнірах. Серед них слід відзначити команди з Івано-Франківська та Калуша.

Команда з Калуша, змінюючи кілька разів назву (нині – ХК “Нафтохімік”) була заснована навесні 2004 року. Домашні матчі проводить в “Нафтохімік-арені” (раніше – “Льодовий палац спорту імені С. Бандери”). Учасник чемпіонату України у Вищій лізі сезону 2009/10; в Західному дивізіоні “Олімпія” посіла друге місце з шести команд. Постійний учасник ЗУАХЛ: власник усіх видів нагород, у т.ч. перший її переможець [4].

ХК “Цунамі” (до квітня 2011 р. – “Ватра”) Івано-Франківськ створено восени 2007 року. Домашні матчі проводить на Льодовій Арені СРК “Цунамі”. У сезонах 2008/09 і 2009/10 учасник чемпіонатів України у Вищій лізі. Ставши переможцем Західного дивізіону, в плей-оф “Ватра” виступила невдало, поступившись у чвертьфіналі київському АТЕКу (1:6 і 1:3) та у стикових матчах донецькому “Донбасу” (4:3-б, 1:4, -:+) відповідно, в підсумку двічі посівши восьме місце. Дворазовий переможець першості ЗУАХЛ (табл. 3). [9, 13]. Про виступи представників Прикарпаття в ЗУАХЛ [8, 11] у таблиці 3.

За часів незалежності перший чемпіонат Івано-Франківської області з хокею було проведено 2009 р. Чемпіоном став представник Івано-Франківська; брали участь також команди з Тлумача, Галича, Снятина та два склади калузької “Олімпії”.

У 2011 р. за участю п'яти команд відбувся другий розіграш, у якому перше місце здобули “Покутські яструби” Заболотів, набравши 19 очок. Далі розташувалися: ХК “Цунамі” Івано-Франківськ (13), “Міро-Марк” Калуш (12), “Локомотив” Коломия (6), ХК “Бурштин” (0 очок). До слова, цього ж року “Покутські яструби” Заболотів-Снятин виграли Відкритий чемпіонат Чернівців.

Таблиця 3

**Виступи представників Івано-Франківщини
в Західноукраїнській аматорській хокейній лізі (2005-2012/13)**

Сезон (рік)	К	Досягнення команд		Переможець ЗУАХЛ
		ХК “Цунамі” (“Ватра”) Івано-Франківськ	“Нафтохімік” Калуш (ХК “Калуш”, “Олімпія”)	
2005	5	– (не брала участі)	переможець	“Олімпія” Калуш
2005/06	7	– (не брала участі)	? *	“Патріот” Вінниця
2006/07	9	– (не брала участі)	третє місце	“ВІМ-Беркут” Львів
2007/08	10	переможець	десяте місце	“Ватра” І-Ф.
2008/09	10	переможець	десяте місце	“Ватра” І-Ф. / Новий Розділ
2009/10	11	знята з розіграшу **	друге місце ***	“Експрес” Львів
2010/11	9	– (не брала участі)	третє місце	ХК “Луцьк”
2011/12	12	знялася з розіграшу **	друге місце	“Явір” Яворів
2012/13	8	– (не брала участі)	третє місце ***	“Явір” Яворів

Примітки:

1. * – точні дані відсутні (дебютні два турніри пройшли під назвою регіональний чемпіонат Західної України);
2. ** – у сезоні 2009/10 івано-франківська команда була дискваліфікована, в сезоні 2011/12 – припинила виступи за власним бажанням;
3. *** – за іншими даними [7] калузька команда фінішувала сходиною нижче.

У 2012 р. чемпіонат області так і не стартував, хоча низка команд виявили бажання бути учасниками змагань.

У 2013 р. чемпіонат області не проводився. Проте, в Коломиї на ковзанці поблизу ФСК “Локомотив” за участю чотирьох команд було розіграно “Кубок Покуття”. За місцями: I – “Яструби” Заболотів, II – “Коломийські вовки”, III – “Покуття” Снятин, IV – “Яструби” Заболотів (юнаки) [11].

Неодноразово представники Прикарпаття були учасниками інших турнірів, серед яких можна виокремити наступні.

2011 рік – два турніри між збірними командами областей Західної України, в яких івано-франківські хокеїсти посіли друге і третє місце:

– в Івано-Франківську вперше проведено “Кубок Карпат”. Змагалися всі команди регіону, крім Рівненської області. Фінал: Львівська обл. – Івано-Франківська обл. – 3:2, матч за третє місце: Волинська обл. – Хмельницька обл. – 5:2; п’яте-сьоме місце – Тернопільська, Закарпатська і Чернівецька області.

– в Новояворівську за участю шести команд пройшов Кубок Західної України. Фінал: Львівська обл. – Волинська обл. – 3:1, матч за третє місце: Івано-Франківська обл. – ветерани Львівської обл. (7:5) [6].

У травні 2012 р. в Калуші відбувся Кубок України серед аматорів, в якому брали участь переможці та представники регіональних змагань. I-е місце посіла івано-франківська “Ватра”, до складу якої увійшли кращі хокеїсти ХК “Калуш” і ХК “Цунамі”; далі за місцями: II – “Чернівецькі пінгвіни” Чернівці, III – ХК “БСМ-Баришівка” Київської області. П’яте місце посіла команда ХК “Чудо під Магніт” Івано-Франківська обл. (збірна чемпіонату області) [11].

У сезоні 2012/13 представник Коломиї – “Коломийські вовки” змагалися в Регіональній хокейній лізі.

У квітні 2013 р. в Луцьку відбувся міжнародний турнір “Кубок Перемоги”, де перемогли господарі – ХК “Луцьк”. “Коломийські вовки” посіли четверте місце, програвши в матчі за бронзові нагороди білоруській команді “Icesity” з Мінська (3:7) [8].

У травні 2013 р. в Калуші пройшов завершальний турнір сезону серед аматорських команд. Фінал: “Закарпатські ведмеді” Ужгород – ХК “Львів” – 8:2, гра за третє місце: “Титан” Київ – “БСМ Баришівка” Київської обл. – 7:2, гра за п’яте місце: ХК “Нафтохімік” Калуш – “Арсенал” Київ – 10:2 [11].

Слід додати, що за останні три роки в Івано-Франківську та Калуші було проведено низку дитячо-юнацьких хокейних турнірів, у яких найбільш успішно виступала юнацька команда “Білі ведмеді” з Калуша.

Висновки

1. Вивчення та аналіз літератури з історії фізичного виховання і спортивного руху в Україні, а також матеріали періодичної преси засвідчують, що хокей на Прикарпатті почав розвиватися в тридцять років ХХ ст. Хоча Прикарпатські клуби (станіславські “Стшелєц – Раз, два, тши”, “Ревера”, “Гакоах”, коломийські “49 піхотний полк”, “Довбуш”, “Сокіл”) значно поступалися за класом львівським клубам (“Погонь”, “Чарні”, “Лехія”), та все ж входили до еліти галицького хокею до Другої світової війни.

2. За часів СРСР в області було проведено близько п’ятдесяти різноманітних офіційних турнірів, серед яких половина – чемпіонати області. Найтитолованішими командами краю в ці часи були івано-франківські “Спартак” і “Буревісник” – переможці областей і призери Всеукраїнських змагань.

3. За часів незалежності України центром хокею на Прикарпатті є Івано-Франківськ і Калуш, чий клуби тричі були учасниками чемпіонатів України у Вищій лізі та

багаторазовими призерами ЗУАХЛ. В області хоча й проведено низку турнірів (у т.ч. два чемпіонати області, де перемагали команди із Заболотова та Івано-Франківська), проте відбуваються вони не регулярно.

Перспективи подальших досліджень. У першу чергу слід детальніше вивчити спортивну тематику івано-франківських (станіславських) газет, журналів, домотчевих програм, виданих на початку та в середині ХХ ст., проаналізувати результати досліджень науковців, які вивчали хокей з шайбою в Україні та зокрема на заході країни; відшукати фотосвітлини учасників змагань, опитати їх організаторів тощо. Все це дасть можливість детальніше й точніше встановити всі етапи розвитку хокею на Прикарпатті, визначити всіх переможців регіональних змагань, провідних хокеїстів Івано-Франківщини.

1. Вацеба О. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні / Оксана Вацеба. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. – 232 с.
2. Вовкович Б. Сорок років тому був справжній хокей” [Електронний ресурс] / Б. Вовкович. – Режим доступу : <http://gk-press.if.ua/node/4556>.
3. Горошак В. Опанували лід. / В. Горошак // Хроніка копаного м’яча Прикарпаття. Частина III. 1928-1933 роки. Західний кур’єр. – 2011– № 51 (1312), 22–28 грудня. – С. 8.
4. Гра справжніх чоловіків повертається на Прикарпаття / Ігор Мудрик // Західний кур’єр. – 2005. – № 5 (954), 3 лютого. – С. 17.
5. Зубалій М. Історичні джерела розвитку хокею з шайбою України [Електронний ресурс] / М. Зубалій. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009-02_2/09zmydhu.pdf.
6. Кубок Західної України з хокею знаходить свого володаря [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://buksport.cv.ua/view_post.php?id=1984.
7. Офіційна web сторінка хокейного клубу “Леви” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.webcitation.org/6I3Z1kcQ5>.
8. Офіційна web сторінка хокейного клубу “Луцьк” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : hockey.volyn.net.
9. Офіційна web сторінка хокейного клубу “Цунамі” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cupami.com.ua/hockey-club-cupami.html>.
10. Соломонко В. З історії Львівського хокею [Електронний ресурс] / В. Соломонко. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009-02_2/09sovhllh.pdf.
11. Спортивне Прикарпаття. Обласний спортивний інтернет-портал sport.if.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sport.if.ua/others%D0%A5%D0%BE%D0%BA%D0%B5%D0%B9/page-3.html>
12. Хокей : довідник / уклад. і упоряд. Р. В. Дмитрів. – Івано-Франківськ, 2013. – 124 с.
13. Хоккейные архивы. Чемпионат Украины по хоккею [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://hockeyarchives.ru/league/ukraine.html>.
14. Як галичани в гаківку грали / Микола Волков // Репортер. – 2012. – № 8 (562), 23 лютого. – С. 21.
15. Як у Станіславі (Івано-Франківську) грали хокей на початку ХХ століття / Ігор Дейчаківський // Спортивна Галичина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://galsports.com/news/yak-u-stanislaviv-ivano-frankivsku-hraly-v-khokey-na-pochatku-khkh-stolittya/1440.aspx>.
16. III Olympic Winter Games Lake Placid, 1932 / George M. Lattimer [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.la84.org/6oic/OfficialReports/1932/1932w.pdf>.
17. Polski Komitet Olimpijski. Biografie Kowalski Adam (1912–1971) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.olimpijski.pl/pl/pages/display/13238>.

Рецензент: канд. пед. наук, доц. Тягур Р. С.